
Mujo HASKOVIĆ¹

Put do uvjeta za prevenciju -- kao imperativu sigurnosne politike u Bosni i Hercegovini

The Way To Prevention – As Imperative Of Security Policy In Bosnia And Herzegovina

---

»Da je čovječanstvo odvajkada bilo razumno i mudro, povijest ne bi bila duga kronika gluposti i zločina« (James Frazer)

Sažetak

Izvoještaji mnogih domaćih i međunarodnih organizacija ukazuju na visok stepen nesigurnosti, kolektivne i individualne na području cijele Bosne i Hercegovine, uz permanentno sputavanje razvoja faktora stabilnosti i općeg društvenog razvoja. Još uvijek je snažno osjećanje ugroženosti i nepovjerenja u pravnu i ekspeditivnu zaštitu cjelokupnog teritorija Bosne i Hercegovine, sa visokim stepenom kršenja elementarnih ljudskih prava i građanskih sloboda. Krše se ljudska prava kao ontološka potreba svakog pojedinca na planeti Zemlji; pravo na život, na zdravu životnu sredinu, obrazovanje, slobodu vjeroispovijesti, pravo na rad, slobodu kretanja itd.

Naslov ovog rada iziskuje da postavimo mnogo pitanja, na koja u ovom trenutku bosansko-hercegovačke zbilje, nije nimalo lahko naći odgovore. Npr. :

- Može li se u ovako rogovatnoj strukturi države govoriti o sigurnosnoj politici, kada tu politiku kreiraju oni isti ljudi, koji su doveli do destrukcije Republike Bosne i Hercegovine?

---

¹ Dr sc., vanredni profesor na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu

- Što se u ovom trenutku u Bosni i Hercegovini može prevenirati, kada se u krugovima domaćih političara i nekih međunarodnih faktora pokušava izjednačiti žrtva i agresor?
- Eto, u zadnjih osam godina od potpisivanja dejtonskog mirovnog sporazuma, čovječanstvo je ugledalo fotografije Marsa i Venere, ali zato nije vidjelo nijedne fotografije najozloglašnijih ratnih zločinaca nakon Hitlerovog doba, Ratka Mladića i Radovana Karadžića. Oni se izgleda osjećaju sigurnijim od ostalih građana Bosne i Hercegovine?

Ljudi su zapisali, čovječanstvo zna, da su ljudska prava univerzalna, međusobno zavisna i nedjeljiva. Veliki broj međunarodnih konvencija, administrativno obezbjeđuju ljudima sigurnost i mogućnost razvoja u okviru svojih ličnih potencijala. Da je to najčešće samo mrtvo slovo na papiru, iskusili su narodi ex-Jugoslavije, a najviše građani Bosne i Hercegovine. Ovaj rad je pokušaj, da se istaknu neki od uvjeta za stvaranje ambijenta u kome će se građani BiH osjećati sigurnijim i ravnopravnijim.

Ključne riječi: Sigurnost, ljudska prava, prevencija, ugroženost, uvjeti.

Summary

The reports of international and domestic organization show at high level of individual and collective insecurity in all parts of Bosnia and Herzegovina, together with permanent obstructions of development all factors of security. Still in Bosnia people have strong impression of endanger and violation of human rights are still high. Numerous questions are opening:

- Can we speak about security policy in "Dayton Bosnia"?
- What we can prevent in Bosnia?

International conventions and constitutions protect security but as a death letter, people of ex Yugoslavia - people of Bosnia mostly- felt it on its skin. This work is attempt to produce some conditions for safer society in Bosnia

Key words: security, human rights, prevention, threat, conditions

1. Uvod

Raspravljajući u ovom radu o »Prevenciji--imperativu savremene sigurnosne politike«, kako glasi radni naslov ove naučne konferencije, čini nam se smislenim navesti denotativni aspekt značenja riječi: prevencija, sigurnost i politika.

Prevencija, »lat. (praevenire-preteći) predusretnuće, predusretanje, prethodna zaštita, sprečavanje, prema«, (Bratoljub Klaić, »RJEČNIK STRANIH RIJEČI«, Zagreb, 1979.).

Sigurnost, »pojam koji u najširem smislu popdrazumijeva odsustvo stvarnih opasnosti za pojedinca i društvo. Ako ne postoji zbiljska opasnost, govorimo o objektivnoj sigurnosti. Subjektivna sigurnost pak označava odsustvo straha od opasnosti kod pojedinca ili grupe. Unutarnja sigurnost odnosi se na unutarnje stanje društva ili države, dok vanjska sigurnost označava odsustvo opasnosti ili prijetnji od strane drugih država«, (Mirsad Abazović, »DRŽAVNA BEZBJEDNOST«, Sarajevo, 2002.).

Sa psihološkog aspekta, »sigurnost je, osjećanje prevashodno emocionalne sigurnosti. Djelimično zavisi od objektivnih okolnosti, a više od subjektivnog stanja pojedinca i njegove okoline«, (Dragan Krstić, »PSIHOLOŠKI REČNIK«, Beograd, 1996.).

Politika, »djelatnost usmjeravanja ljudske aktivnosti u određenom pravcu, tj. radi ostvarivanja određenih ciljeva. U svakom širem smislu politika je djelatnost bilo kog subjekta ili subjekata, radi ostvarenja bilo kojih ciljeva«, (Mirsad Abazović, »DRŽAVNA BEZBJEDNOST«, Sarajevo, 2002.).

Naslov ovog rada iziskuje da postavimo mnogo pitanja, na koja u ovom trenutku bosansko-hercegovačke zbilje, nije nimalo lahko naći odgovore.

- Kako u ovako rogovatnoj strukturi države govoriti o sigurnosnoj politici, kada tu politiku kreiraju oni isti ljudi, koji su doveli do destrukcije Republike Bosne i Hercegovine?
- Šta građanima Bosne i Hercegovine mogu ponuditi koalicija žrtve i dželata u aktuелnoj vlasti, gdje pojedinci pijući kahvu, kafu i kavu, vode Bosance i Hercegovce u ponor materijalizma, zanemarujući potrebne im socijetalne vrijednosti?

- O kakvoj sigurnosti možemo govoriti onima koji imaju zamislite dvije domovine, nekakvu »pravu« i ovu »rezervnu«, u kojoj su se rodili, odrasli, a za koju su se kažu borili, da bi je priključili »Velikoj Srbiji« i »Velikoj Hrvatskoj«? (Svi u svijetu imaju jednu majku i jednu domovinu, osim nekih Bosanaca i Hercegovaca).
- Još za vrijeme Drugog svjetskog rata četnici i ustaše su označeni kao fašisti, u punom značenju te riječi. Mnogima je suđeno nakon pobjede nad fašizmom, a najozloglašeniiji su osuđeni na smrtnu kaznu. Tim i takvim četništvom se ponosi srpski član tročlanog bosansko-hercegovačkog Predsjedništva, hvaleći se javno ljudima iz međunarodne zajednice, da mu je otac bio četnik. Čovjek je to rekao i nastavio obnašati svoju funkciju. Valjda se u konstelaciji trenutnih odnosa u vlasti, te uz svesrdnu pomoć međunarodne zajednice on osjeća sigurnim. Građane u BiH svakako niko ništa i ne pita.
- Što se u ovom trenutku u Bosni i Hercegovini može prevenirati, kada se u krugovima domaćih političara i nekih međunarodnih faktora pokušava izjednačiti žrtva i agresor?
- Kako obezbijediti sigurnost žrtvama agresije i genocida, povratnicima u njihova ranija prebivališta, kada njihovi dželati hodaju slobodno, nekažnjeno, dočekujući ih floskulama: »Šta nam ovo uradi međunarodna zajednica, što nam je ovo trebalo«?
- Eto, u zadnjih osam godina od potpisivanja dejtonskog mirovnog sporazuma, čovječanstvo je ugledalo fotografije Marsa i Venere, ali zato nije vidjelo nijedne fotografije najozloglašeniijih ratnih zločinaca nakon Hitlerovog doba, Ratka Mladića i Radovana Karadžića. Oni su izgleda sigurniji od ostalih građana Bosne i Hercegovine?
- Bosna i Hercegovina je geografski dio Evrope. Teško je razviti osjećanje sigurnost građanima udružene Evrope, bez razvijenog osjećanja sigurnosti u BiH i obratno. Obzirom na nacionalnu i religijsku strukturu građana BiH, mogu li se oni osjećati sigurnijim nakon riječi Pape izrečenih 02. 05. 2004. povodom prijema deset novih članica u Zajednicu evropskih država: »Danas Evropa otkriva svoje kršćanske korijene«. Što to znači za Bošnjake-muslimane sa prostora Balkana u ovim godinama širenja Evropske Unije i pisanja Evropskog ustava? I pored historijske činjenice, da se susret islama sa Evropom desio prije četrnaest vijekova, da judaizam, kršćanstvo kao i islam imaju korijene u geografski bliskim prostorima, u trenucima kada su evropskim političarima

puna usta demokratije, kao da se čuje šapat srednjovjekovnih križara; uspostavimo Evropsku Uniju na kršćanskim temeljima. Izgleda, da nas Bosance i Hercegovce čekaju neke nove, složenije spoznaje.

2. Trenutna sigurnosna situacija u Bosni i Hercegovini

*»Vrati mač u korice njegove! Svi koji mačem navaljuju od mača će poginuti!«
(Evandjelje)*

Izvještaji mnogih domaćih i međunarodnih organizacija ukazuju na visok stepen nesigurnosti, kolektivne i individualne na području cijele Bosne i Hercegovine, uz permanentno sputavanje razvoja faktora stabilnosti i općeg društvenog razvoja. Još uvijek je snažno osjećanje ugroženosti i nepovjerenja u pravnu i ekspeditivnu zaštitu cjelokupnog teritorija Bosne i Hercegovine, sa visokim stepenom kršenja elementarnih ljudskih prava i građanskih sloboda. Krše se ljudska prava kao ontološka potreba svakog pojedinca na planeti Zemlji; pravo na život, na zdravu životnu sredinu, obrazovanje, slobodu vjeroispovijesti, pravo na rad, slobodu kretanja itd.

Ljudi su zapisali, čovječanstvo zna, da su ljudska prava univerzalna, međusobno zavisna i nedjeljiva. Veliki broj međunarodnih konvencija, administrativno obezbjeđuju ljudima sigurnost i mogućnost razvoja u okviru svojih ličnih potencijala. Da je to najčešće samo mrtvo slovo na papiru, iskusili su narodi ex-Jugoslavije, a najviše građani Bosne i Hercegovine. Veoma kratko ću argumentirati ove navode.

Kao što znamo, SFRJ je činilo šest ravnopravnih Republika i dvije Autonomne pokrajine. Procesom raspada Jugoslavije, pred očima svjetske javnosti počeo je proces eklatantnog kršenja ljudskih prava. Od strane JNA i srbo-četničkih snaga iz Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine, ubijani su građani Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine. Pravu golgotu su ipak doživjeli građani Bosne i Hercegovine jer su se suočili sa dvostrukom agresijom. S jedne strane Srbija i Crna Gora, a sa druge strane Republika Hrvatska, uz svesrdnu pomoć domaćih izdajnika iz BiH, onih koji bi da im je stražnjica u Sarajevu, a glave u Beogradu i Zagrebu. To su sinovi i kćeri bolesnih umova rođenih prije dva vijeka koji su u svoju memoriju umrežili mitove:

- o zajedničkom porijeklu;
- zajedničkim interesima;
- zajedničkim neprijateljima;
- mit o zajedničkoj državnosti;
- mit o vječnosti nacije.

To su oni cinici, koji su ujedinjeni zabludom o zajedničkom porijeklu i zavjereničkom averzijom prema svojim komšijama, krenuli u osvajanje tuđe, u ovom slučaju bosansko-hercegovačke teritorije, sa namjerom, da potpuno unište bošnjački narod. U historiji ratova nije zabilježena takva mržnja prema svojoj domovini (mislim na Bosnu i Hercegovinu), svojim gradovima, komšijama, prijateljima i rodbini. U takvoj situaciji opće destrukcije, Bosnu i Hercegovinu su branili svi oni njeni građani, koji su je osjećali svojom domovinom.

No, kao što je poznato, Evropa i svijet su priznali Bosnu i Hercegovinu, a onda su nam oduzeli elementarna ljudska prava, kao pravo na samoodbranu, naoružavanje, osudivši na smrt 250. 000 njenih građana, kao i protjerivanje iz Bosne i Hercegovine, skoro 1. 500. 000 ljudi. Prije agresije Bosna i Hercegovina je izgledala kao ćilim. Dejtonskim mirovnim sporazumom ona je skrojena kao »trobojni sintetički tepih«, koji svaki dan sve više puca po vještačkim šavovima. Većina građana Bosne i Hercegovine nije očekivala niti željela rat. Da li se golgota kroz koju su prošli građani BiH mogla spriječiti, pokazat će vrijeme.

Mi, međutim odlično znamo ko i kada nas je napadao, te što nam je sve uradio. U vremenu, kada je sistem komunikacije doveden gotovo do savršenstva, većina događaja u periodu agresije na BiH su snimljeni, dokumentovani i pohranjeni u mnoge domaće i svjetske arhive, kao svjedočanstvo maloumlja i bolesnih ambicija komšija sa istočnih, ali i zapadnih prostora ex-Jugoslavije. Sa namjerom da se umanju odgovornost građana Srbije i Crne Gore, te građana Hrvatske što su uglavnom mirno posmatrali kako njihovi vojnici i paravojne formacije odlaze na ratišta u Bosnu i Hercegovinu, gdje su zajedno sa ekstremnim dijelom bosanskih Srba i bosanskih Hrvata, vršili najstravičnije zločine u Evropi od Drugog svjetskog rata, sve se češće osuđuje međunarodna zajednica za ratove koji su vođeni između novonastalih država. Mada danas znamo da to nije istina, ukupni događaji na prostoru ex-Jugoslavije u zadnjih osam godina, daju nam

za pravo da kažemo, da je međunarodna zajednica, ipak, putem svojih političkih i izvršnih organizacija mogla spriječiti:

- »Zločine država« nad Bosnom i Hercegovinom;
- »Zločina pojedinaca«, kojih bi bilo manje bez »zločina država«;
- »Zločine nastale zbog poslušnosti«, koji su karakterizirali agresiju na Bosnu i Hercegovinu, a koji su se u najvećoj mjeri mogli spriječiti, da su se na vrijeme uklonili ratnohuškački lideri iz političkog života Bosne i Hercegovine.

Svi događaji koji su se desili na prostorima Bosne i Hercegovine u proteklih 12 godina, ukazuju na zaključak, da ne možemo amnestirati međunarodnu zajednicu od odgovornosti za strahote rata na našim prostorima. Međutim, isto tako, možemo biti zahvalni, pojedinim svjetskim liderima i državama, što su zaustavile dalju destrukciju bosanske države i njenih patriotski opredijeljenih građana.

Novo, u svijetu originalno uređenje države Bosne i Hercegovine, regulirano dejtonskim mirovnim sporazumom, je nažalost legaliziralo agresiju na Bosnu i Hercegovinu i nagradilo agresore, što je omogućilo kontinuitet kršenja ljudskih prava, sa neizvjesnom sudbinom Bosne i Hercegovine, države sa hiljadugodišnjom historijom.

Politička i bezbjednosno-sigurnosna situacija u okruženju Bosne i Hercegovine, na ide na ruku građanima BiH koji žele reintegraciju njihove domovine, a prije svega povratak svijju u svoje domove, jednaka prava za sve u području prava na rad, zdravlje, obrazovanje, kulturni, nacionalni i religijski identitet. O nekoj optimalnoj kolektivnoj i individualnoj sigurnosti se još uvijek ne može govoriti. O tome svjedoče svakodnevni incidenti na području cijele BiH.

2. 1. Promjenom ambijenta do stvaranja uvjeta za viši nivo sigurnosti

»Sila je oduvijek privlačila ljude niska morala, i vjerujem da—bez izuzetka—genijalne tirane naslijeduju nitkovi«. (Einstein)

U ovakvoj situaciji treba razviti strategiju i boriti se za odsustvo realnih opasnosti za pojedinca i društvo, ali i za minimum osjaćanja sigurnosti građana Bosne i Hercegovine. Čini nam se, da je za to potrebno stvoriti slijedeći ambijent:

1. Države, koje su vršile agresiju na Bosnu i Hercegovinu, Srbija i Crna Gora, te Republika Hrvatska, treba da zajedno sa Bosnom i Hercegovinom, imaju jednak status u međunarodnim okvirima, sa aspekta zaštite ljudskih prava.

Ovdje prije svega mislimo na hapšenje i kažnjavanje svih inspiratora mržnje, učinjenih zločina, kao i teritorijanih pretenzija prema republici BiH, pravo na slobodu medija, ali i sprečavanje narušavanja i zloupotrebe bosanskohercegovačkog medijskog prostora, slobodu kretanja po evropskim i svjetskim državama itd. U ovom trenutku, iako žrtve agresije i nezapamćene torture, građani Bosne i Hercegovine se osjećaju inferiorno, potcijenjeno, posramljeni i od međunarodne zajednice. Takav odnos smatramo nerealnim i kontraproduktivnim.

2. Svi građani Bosne i Hercegovine moraju imati potpuno jednak status na području cijele države.

U ovom trenutku, u pojedinim dijelovima Bosne i Hercegovine vlada stvarna i pravna segregacija (posebno u školstvu, uz opravdanje očuvanja općih nacionalnih interesa, zdravstvu, pravu na zaposlenje i rad), nacionalni separatizam i secesionizam uz prevalenciju mržnje svega tuđeg, drukčijeg, što intenzivira osjećanje nesigurnosti.

3. Svi građani Bosne i Hercegovine moraju težiti istim ciljevima.

Mada je svaki dan sve više onih koji BiH osjećaju kao svoju jedinu domovinu, nije zanemariiv broj građana, koji su rođeni u Bosni, ali bi je rado predali u okvire »Velike Srbije« ili »Velike Hrvatske«. Koje li su oni učili istorije i historije? Najvjerovatnije nisu »dobacili« dalje od demagoških i destruktivnih informacija palanke i nedemokratskih porodica.

4. Život u Bosni i Hercegovini treba tako ustrojiti, da svi građani ovise o međusobnoj saradnji.

Sadašnja situacija nije ni blizu ove postavke. Bosanski Hrvati, bez ikakvih problema ostvaruju pravo na hrvatsku putovnicu, koja im moramo priznati humanizira život, dajući im mogućnost slobodnog putovanja po mnogim državama svijeta. Ovdje su diskriminirani Bošnjaci i bosanski Srbi. I pored formalnog uređenja obrazovnog

sistema u BiH, obrazovanje se vrši po tri različita obrazovna plana. Bošnjaci uče po planu Bosne i Hercegovine, bosnaski Hrvati uče po planu Republike Hrvatske, a bosanski Srbi po planu Srbije. Udžbenici iz susjednih država su preplavili Bosnu i Hercegovinu, čime su obezbijedili svoje prisustvo na području tuđe teritorije u jednom od najznačajnijih segmenata života jedne države, obrazovanju. Nažalost, Bosna i Hercegovina postaje kolonija susjednih država. Građani ne cijene skoro ništa što je domaće, pa makar bilo i kvalitetnije. Mnogo materijalnih dobara se nepotrebno odlijeva u druge države, čime se slabi ekonomska moć BiH, što se njenim građanima vraća kao bumerang sa negativnim predznakom.

5. Oni koji saraduju u procesu reintegracije Bosne i Hercegovine, treba da imaju pozitivnu i principijelnu podršku međunarodne zajednice.

Naime, zbog složenosti odluka dejtonskog mirovnog ugovora, heterogenosti njegovih potpisnika, bilo bi cjelishodno stimulisati one subjekte koji dosljedno provode odredbe ovog međunarodnog akta, koji je doveo do mira u Bosni i Hercegovini. Dosadašnja praksa različitog tumačenja dejtonskog mirovnog sporazuma, još više je usložnjavala ionako složenu situaciju, što se negativno odražavalo na sigurnost građana u cjelini.

Bez zadovoljenja pet navedenih uvjeta, teško će se vratiti povjerenje među građane BiH, a da ne spominjemo povjerenje u građane susjednih država, Srbije i Crne Gore, te Republike Hrvatske. Još uvijek se čuju rijetki glasovi osvještenih pojedinaca sa tih područja, koji hrabro i iskreno priznaju historijsko, sramotno ponašanje njihovih država prema Bosni i Hercegovini tokom zadnjeg desetljeća dvadesetog vijeka. Nažalost, u tim državama postoje ljudi, čija je svijest prožeta mitovima, koji su spremni ponovo žrtvovati mir na prostorima Balkana, zarad ostvarenja vjekovnih patoloških ciljeva, uništenja i podjele Bosne. To su neki od razloga, zbog kojih danas možemo prije svega ozbiljno razgovarati o nesigurnosti, ali i o stvaranju sigurnijeg ambijenta, u i oko Bosne i Hercegovine, a paralelno s tim, planirati preventivne mjere savremene sigurnosne politike.

2. 1. 1. Znanjem i istinom do veće sigurnosti

»Korijeni zla su isprepleteni i njegovi izvori beskonačni« (Katušić)

Stvoriti red i smisao u aktuelni bosansko-hercegovački trenutak, znači, obrazovati građane BiH, mlade i stare, ukazati na povijest njihove države, sa aspekta njihove individualnosti i kolektiviteta. Čovjek je nagonско i emocionalno, konstruktivno i destruktivno biće. Ljudsko ponašanje je potrebno stalno nadzirati, socijalizirati, činiti ga racionalnim, mada nam je jasno, da nema utjecaja na nečiju individualnost. Jer, svaki pojedinac je za sebe vrijedan, uredan, aljkav, zao ili plemenit. Najmanje što se može očekivati od svakog građanina BiH je, da voli svoju domovinu, da poštuje lagalne i moralne norme sredine u kojoj je rođen, da poštuje individualnost drugoga, po bilo čemu drukčijega, ali, da zajedno s njim gradi širu društvenu zajednicu.

Govoriti istinu o nečemu znači pozivati se na logiku, smisao povijesnih činjenica. U odnosu na Bosnu i Hercegovinu to su sličice u mozaiku koje stvaraju konačnost Bosne, ono što je bila prije hiljadu godina, njenu borbu za opstanak, uspone i padove, njene kraljeve i kraljice, njene neprijatelje i prijatelje, njenu nacionalnost (danas se pak samo govori o više nacija), kao egzistencijalni okvir njenih žitelja, kao temelj njihove opstojnosti i općeg razvitka. Ljude u Bosni i Hercegovini treba učiti, da ne možemo biti jednaki u svemu, ali se mogu naučiti da imaju jednakost u mogućnosti da budu ljudi, slobodni, od bilo kakvih pritisaka, spremni da vole i da budu voljeni.

Zbog svega navedenog:

- Moramo biti na oprezu boreći se protiv agresivnog neznanja koje se širi o Bosni i Hercegovini od strane pojedinaca, ali i organiziranih grupa i institucija. Neka prva lekcija svima onima koji su historiju Bosne učili samo od srpskih ili hrvatskih historičara, bude lekcija koja govori o srednjovjekovnoj Bosni, suverenoj državi Bošnjana sve tri konfesije. Kako kaže Mile Stojić (Feral Tribjun«, 11. novembra/studenog 2000.) »Najveći Srbi i Hrvati dolazili su uvijek iz Hercegovine, mada su rodovsko-genetički uvijek bili bliži jedni drugima nego autohtonim Srbima i Hrvatima. Njihovo poimanje nacije je mrtva apstrakcija, bez života i živih ljudi«.

- Treba se sistemski, demokratskom organizacijom države (svakako uz i pod cijenu revizije dejtonskog mirovnog ugovora, koji je očito kočnica humanizacije života u BiH) boriti protiv arogantnih tvrdnji fanatika o nemogućnosti zajedničkog života onih koji se razmimoilaze u mišljenju, ali onih čiji su preci hiljadu godina živjeli zajedno, braneci svoju domovinu od neprijatelja ma odakle dolazili.
- Iz političkog života Bosne i Hercegovine treba ukloniti one pojedince koji su nemetljive i svađalačke prirode, a uz to su još i tvrdoglavi. U politiku treba uvesti mlade, tolerantne i obrazovane ljude, neopterećene različitim mitovima iz prošlosti, ljude, koji u svakom pojedincu vide korisnog člana zajednice.
- Moramo se čuvati intriga i zavjera različitih konspiratora koji dolaze iz susjednih država, Srbije i Crne Gore, Republike Hrvatske, ali i iz međunarodne zajednice, koji još uvijek kolaboriraju sa domaćim izdajnicima, sa ciljem uništenja svih bosanako-hercegovačkih domoljuba, Bosne i Hercegovine, uz konačno stvaranje »Velike Srbije« i »Velike Hrvatske«.

U Bosni i Hercegovini se može podići nivo sigurnosti ako na tome budu radile domaće snage, ali i međunarodna zajednica. Ako se poduzmu mjere za povezivanje ljudi, ne na konfesionalnoj, klasnoj ili nacionalnoj osnovi, nago na njihovoj međusobnoj ovisnosti. Vaspitavajući ih u duhu altruizma, pružit će se mogućnost razvoja slobodnog čovjeka, čovjeka koji će njegovati ljubav prema rodnoj grudi, spremnog za bezbolne integracije u šire, evropske i svjetske okvire.

Literatura:

1. Abazović, M. (2002). »Državna bezbjednost—uvod i temeljni pojmovi«, Sarajevo, Fakultet kriminalističkih nauka;
2. Grbo, I. (2003). »Političko bosanstvo i etničko Bošnjaštvo«, »Znakovi vremena«, br. 21, vol. 6, 123—130, Sarajevo;
3. Karić, E. (2003). »Muslimansko iskazivanje vjere u Evropi danas«, »Znakovi vremena«, br. 21, vol. 6, 92—100, Sarajevo;
4. Klaić, B. (1979). »Rječnik stranih riječi«, Zagreb, Nakladni zavod MH;

5. Krstić, D. (1996). »Psihološki rečnik«, Beograd, Savremena Administracija;
6. Mihrović, A. (2002). »Nacionalno mitomansko prokletstvo«, Sarajevo, Kaligraf;
7. Muminović, R. (2003). »Nacionalnost—povijesni individualitet«, »Znakovi vremena«, br. 21, vol. 6, 108—122, Sarajevo;
8. Zvonarević, M. (1985). »Socijalna psihologija«, Školska knjiga, Zagreb.